

רב ארי קילסון: מראי מקומות- נדרים דף ע"ט

(א) קיים בלבו קיים- כ' הר"ן דהמקור להא דקיים בלבו קיים הוא משתיקה ביום שמעו, דחזינן מהדין שתיקה ביום שמעו, דמה דעבר יום השמיעה ולא הפר, גילה ברעתו דרוצה לקיים, אלמא כל שבלבו לקיימו סגי, רק דאין לנו ראי' על דעתו דרוצה לקיים עד סוף היום. אבל היכא דקיים בלבו, אז באמת הנדר מקיים מיד. והק' רעק"א (בגלה"ש), מהו הראי' משתיקה ביום שמעו, הרי קיי"ל דאפי' היכא דאמר' דדברים שבלב אינם דברים, מ"מ היכא דהם בלבו ובלב כל אדם שפיר הו' דברים. וא"כ, כיון דבשתיקה ביום שמעו הרי הדברים בלבו ובלב כל אדם, א"כ שפיר י"ל דמהני, משא"כ קיום בלבו, דאינו בלב כל אדם, אולי לא מהני. וע' באחיעזר (ח"ב, י"ט, ג') שכ' ליישב ע"פ דברי הרשב"א בקידושין (ג'), דכ' שם דמה דאמר' דדברים שבלב אינם דברים, היינו רק היכא דבא לסתור מה שאומר בפיו, אבל היכא דאין דבריו שבלבו סותרים דבריו שבפיו, שוב לא הוי חסרון של דברים שבלב אינם דברים. והק' האחיעזר ע"ז, א"כ, הא דקיי"ל דהאומר "אהא" ונזיר עובר לפניו הוי נזיר, למה צריך נזיר עובר לפניו, אפי' בלא"ה, הרי לא סתר שום דבריו בפיו, וא"כ למה לא מהני בלא"ה. וע"ז ביאר האחיעזר, דבענין נדרים ושבועות לא אכפ"ל מה דיש לנו אומדנא ומבינים מה שהוא בלבו, דכיון דכתיב לבטא בשפתיו, נהי דאומדנא יש, מ"מ ביטוי שפתים לא הוי. ולפ"ז, בקיום הבעל שמקיים נדרי אשתו, הוי מקום לומר דכמו דעל חלות הנדרים בעינן ביטוי שפתים, אולי גם לענין הקיום צריך ביטוי שפתים. וע"ז הביא הר"ן ראי' מהא דשתיקה ביום שמעו, דיכול לקיים הנדר אפי' בלא ביטוי שפתים, דאם הוי בעינן ביטוי שפתים, אף אומדנא דמוכח לא הוי מהני. וא"כ, כיון דלא בעינן ביטוי שפתים, שוב חזורין לדין של הרשב"א, דהיכא דאין הדברים שבלב סותרים לדברים שבפיר אמר' דדברים שבלב הו' דברים, וא"כ אין שום חילוק בין אם יש אומדנא או לא, ושפיר הביא הר"ן ראי'. אולם ע' בשער משפט (צ"ח, א') שכ' דלכא' מוכרח מדברי הר"ן במקו"א דחולק על יסוד של הרשב"א, דהא בפ"ק דפסחים ה' אין מהני ביטול חמץ בלב, הא דברים שבלבו אינם דברים, אף דשם ודאי אינו סותר לשום דברים שבפה. וא"כ לכא' תי' של האחיעזר לא מספיק לפרש דברי הר"ן לשיטתו, דהא סכ"ס מהו הראי' משתיקה ביום שמעו, נהי דיש לנו ראי' דאין צריך ביטוי שפתים, אבל אולי גם צריך שיהי' אומדנא דמוכח, ומלבד זה אולי לא מהני. וע' בשיעורי ר' שמואל (קידושין אות שעט) שכ' דאין סתירה בין דברי הר"ן לדברי הרשב"א, דמה דהרשב"א ס"ל דהיכא דאין דברים שבלב סותרים דברים שבפה אמר' דהו' דברים, זהו רק היכא דאינו בא לעשות חלות, אבל היכא דבא לעשות חלות, בזה אמר' דדברים שבלב אינם דברים (אף היכא דא"צ ביטוי שפתים, עכ"פ בעינן שיהיו נחשבים לדברים) ונא"כ כאן, דאינו עושה חלות, שפיר י"ל דכיון דדברים אלו אינם סותרים דברים שבפה, ודאי דברים הם אפי' בלא אומדנא. אבל א"צ מוכרח, דאולי באמת גם הקמה נחשב לעשיית חלות, וא"כ ג"כ קשה תי' של האחיעזר.

וע"ע בדבר אברהם (ח"ב, סי' י"ד אות י') שתי' קו' רעק"א, דמה דמהני

דדברים שבלב אומדנא דמוכח, הוא דוקא אם בשעה שהוא חושב בלבו יש לנו אז האומדנא ומוכח וגלוי לכל שחישב עכשיו כן, דהאומדנא מוכיחה ומשלימה את המחשבה שבלב, וא"כ נעשית אותה מחשבה לדיבור. אבל אם בשעת המחשבה אין אומדנא, אלא דאח"כ תהא אומדנא שחשב כן מקודם, זה לא מהני, דבשעת מחשבתו אין הוכחה ולא נעשית אז כדיבור, ובשעת ההוכחה אין מחשבה שתתפוס בה אז האומדנא למשווי לה כדיבור. וא"כ, אין שייך לדון בשתיקה דיום שמעו משום אומדנא דמוכח, דא"א לדייק השעה שבה מקיים בלבו את הנדר שתחול עלה האומדנא.

(ב) קיים בלבו קיים- וכ' הר"ן דהמקור הוא מהא דשתיקה ביום שמעו, דע"כ קיים הנדר, וכנ"ל. וכ' האפיקי"ם (א', י"ז, א') דמבואר מדברי הר"ן דס"ל דהדין דשתיקה ביום שמעו אינו סתם גזא"כ דלאחר יום שמעו הנדר מקיים ממילא, אלא דהשתיקה הוא ראי' דרוצה לקיים הנדר. אבל הק' כמה קו' על צד זה, וא' הוא מסוגיא זו גופא, מהא דקיי"ל דהשותק ע"מ למיקט אינו יכול להפר (ודלא כר' חנינא), ולמה, הרי ודאי לא קיים. אע"כ צ"ל, דשתיקה ביום שמעו הוא גזא"כ, דהתורה נתנה לו יום א' להפר הנדר, ולאחר זה אינו יכול עוד להפר, ולא משום דקיים. וכ' דלכא' צ"ל שיש ב' דינים בשתיקה ביום שמעו, דהיינו הדין הוא מה דהתורה גזרה שיש לו רק יום א' להפר, ואח"כ ממילא מקיים. אבל כיון דאמרה התורה כן, ממילא אם הוא לא היפר באותו יום (והרי הוא יודע שיש לו רק יום א' להפר), ע"כ כוונתו היתה לקיים. והנפק"מ בזה הוא, אם יכול חכם להתיר אח"כ, דאם הוא רק משום גזא"כ, א"כ שפיר יכול להחכם להתיר, ואם הוא משום דקיים ממש, א"כ חכם אינו יכול להתיר הנדר. וא"כ, מה דכ' הר"ן דילפ"ק קיום בלבו מהא דשתיקה ביום שמעו, היינו מהדין דקיים הוא ממש. ותמוה, מהכ"ח באמת שיש דין שני דקיים ממש הוא, אולי כל הדין הוא רק הגזא"כ. וע"ש דכ' דמבואר מהפסוקים כן, דמתחלה כ' הפסוקים לדון "וקמו וכו'", דמשמע דמעצמו הנדר נתקיים, ואח"כ כתיב "הקים אותם", דמשמע דהוא עצמו קיים אותם בפועל, וזה מרמז לב' גדרים אלו. וע"ש שכ' עוד נפק"מ בזה.

וע' בדבר אברהם (ב', י"ד, ט') שכ' להיפוך מהאפ"י, דהיינו דבאמת עיקר דין התורה הוא דשתיקה ביום שמעו הוא משום דאנן סהדי דכוונתו לקיים את הנדר, ולכן שפיר יש ללמוד מינה דיכול לקיים בלב. אלא מאי, כיון דחי' התורה הדין שתיקה ביום שמעו, לא חילק התורה בין אם למעשה הוי רוצה לקיים הנדר או לא, ואפי' אם עומד וצווח שלא הוי רצונו לקיים הנדר, מ"מ עכשיו כבר חידש התורה דיש לו רק יום א', ובכל אופן הנדר מקיים אם לא היפרו ביום שמעו.

וע"ע בחי' הגרונ"ט (ס"א) דג"כ הק' סתירה בין שותק ע"מ למיקט לדברי הר"ן, וכ' דצ"ל דס"ל להר"ן דכיון שיש ג' פסוקים, א"כ הוי א' לשותק ע"מ לקיים וא' בשותק ע"מ למיקט, א"כ ע"כ יש דין מיוחד של שתיקה ביום שמעו שהוא קיום ממש (דאם דין א' הוא, תרי קראי ל"ל, אע"כ דין אחר הוא, ושפיר נלמדין שתיקה ביום שמעו מהא) [אולם לכא' ק"ק, דלעולם י"ל שאין ב' דינים בזה, ומה דצריך תרי קראי, היינו משום דאם לא הוי כתיב אלא חד קרא, ה"א דבשתיקה ע"מ לקיים הוא, אבל בשותק ע"מ למיקט באמת אינו שתיקה ועדיין יכול להפר, קמ"ל, וע"ע].

(ג) היפר בלבו אינו מופר עד שיוציא בשפתיו- כ' הרשב"א (לעיל עז'): דמתוך דברי התוס' נראה דמדאורייתא כל שמוציא בשפתיו צריך לומר לשון מופר ליכי בטיל ליכי, אבל אם לא רצה להוציא בשפתיו, מבטל או מפר בלבו ודיו. ומה דאמר' דהפר בלבו אינו מופר, היינו מדרבנן. וע"ש אך שביאר עפ"ז הסוגיא דהתם דבשבת אומר טלי ואכלי ויבטל בלבו. אולם הריטב"א שם כ' דמה דאי' התם דצריך שיבטלנו בלבו לאו דוקא בלבו, משום דדברים שבלב אינם דברים, ומשמע דצריך לחתך בשפתיו, וכן הבין האחיעזר בשי' הרא"ש בשם הרא"ם שם, וא"כ לכא' משמע דס"ל דאף מדאורייתא אינו מופר.

ד) **ואלו נדרים שהוא מיפר- כ' הר"ן**, שהבעל מפר וכן האב מפר לבתו. ע' לעיל (סח.) שהר"ן הביא דעת הרמב"ם דדין זה הוא רק בהבעל, אבל האב יכול להפר כל נדרי בתו, ע"ש מה שהק' עליו הר"ן, ומה שהארכנו בביאורו.

ה) **אלא נדרי עינוי נפש מיפר בין לעצמו ובין לאחרים, וכו'- ביאר הר"ן**, דלעצמו היינו כל זמן שהיא ראוי' לעצמו של מפר, ובין לאחרים היינו שאינה ראוי' עוד לעצמו של מיפר, דהיינו שגירשה ונשאת לאחרים, ובכה"ג יכול להפר נדרים של עינוי נפש, אבל לא דברים שבינו לבינה. אבל הריטב"א ביאר דלעצמו היינו לעצמו של המיפר, ולאחרים היינו בדברים שבינו לבינה אין הפרתו מהני לאחרים, דהיינו, אם למשל היא אסרה מעשה ידיה על היהודים, ובעלה בכלל, הרי זה מפיר, ומהני לגבי עצמו, אפי' לאחר שגירשה (ואפי' לאחר שנשאת לאחר). אבל לאחרים לא מהני, ונדרה חל כלפי אחרים. וע' בקרן אורה דדייק שי' ג' מהרמב"ם, דהיינו דבשעת גירושין חל הנדר, אלא לכשתנשא לו הותר הנדר כבראשונה. וע' בפ"י הרא"ש דבאמת צידד סברא כזו, דהנדר חל בשעת גירושין ומותר הנדר אם חוזרת לו, וכ' דאין סברא לומר כן, דלא מצינו שיהי' הנדר פקע ממילא. וביאר הקר"א, דקן' זו אינה מוכרחת, דהא מה שאמרה תורה דיכול להפר דברים שבינו לבינה, ע"כ הביאור הוא כל זמן שהיא תחתיו, שהרי רק אז הוו דברים אלו בינו לבינה. וא"כ, גדר הדבר הוא דאינו מבטל הנדר ע"י הפרתו, אלא שנתנה לו התורה רשות כל זמן שהיא תחתיו, וא"כ שפיר מצינו למימר דבשעת גירושין על הנדר עליה, ולכשתחזור ותנשא לו חלה ההפרה הראשונה, דבאמת אינו פקע הנדר בכלל. [אולם לפ"ז לכאור' צ"ל דהוה רק בדברים שבינו לבינה, דלגבי נדרים של עינוי נפש הנדר בטל לגמרי, ונמצא שיש ב' גדרים שונים בהפרת נדרים, וזה לכאור' דוחק, וצ"ע.]